

*Załącznik nr 2, do
Uchwały Nr XVI/82/08
Rady Gminy w Wąpielsku
z dnia 30maja 2008 roku*

Plan Odnowy Miejscowości Półwiesk Mały na lata 2008 - 2015

GMINA WĄPIELSK 2008

SPIS TREŚCI:

1. PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI - MOŻLIWOŚĆ ROZWOJU WSI POPRZEZ WYKORZYSTANIE WSZYSTKICH JEJ WALORÓW	3
2. CHARAKTERYSTYKA SOŁECTWA PÓŁWIESK MAŁY.....	5
3. HISTORIA WSI I OKOLIC.....	9
4. ANALIZA ZASOBÓW WSI PÓŁWIESK MAŁY.....	11
4.1. INWENTARYZACJA ZASOBÓW SPOŁECZNYCH.....	11
4.2. INWENTARYZACJA INFRASTRUKTURY	19
5. ANALIZA SWOT DLA MIEJSCOWOŚCI PÓŁWIESK MAŁY.....	22
6. OCENA OBECNEJ SYTUACJI SOŁECTWA PÓŁWIESK MAŁY ORAZ WIZJA JEGO STANU DOCELOWEGO.....	24
7. WIZJA ODNOWY I ARKUSZ PLANOWANIA.....	26
8. CHARAKTERYSTYKA PRZEDSIĘWZIĘCIA.....	30

1. PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI - MOŻLIWOŚĆ ROZWOJU WSI POPRZEZ WYKORZYSTANIE WSZYSTKICH JEJ WALORÓW

Plan Odnowy Miejscowości Półwiesk Mały jest dokumentem określającym strategię działań w sferze społeczno-gospodarczej na lata 2008–2015. W skład opracowania wchodzi charakterystyka przyrodniczo-historyczna, inwentaryzacje zasobów społecznych i infrastrukturalnych, analiza SWOT, planowane kierunki rozwoju miejscowości, planowane przedsięwzięcia z szacunkowym kosztorysem określone harmonogramem.

Plan Odnowy Miejscowości ma za zadanie stworzenie warunków prawno-finansowych do rozwoju danej miejscowości poprzez wykorzystanie wszystkich jej walorów. Do rozwoju miejscowości (sołectwa) potrzebne są środki finansowe. W większości przypadków są to kwoty wykraczające ponad możliwości budżetu gminy, dlatego też Plan wytycza również poza budżetowe źródła jego finansowania.

W ramach działań związanych z rozwojem wsi i poprawą ogólnego dobrobytu jej mieszkańców, możliwe jest wykorzystanie środków z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2007-2013. Środki na wyżej wymienione i im podobne cele pochodzą z Osi 3 Programu „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej”. W skład tej Osi wchodzi dwa działania „Odnowa i rozwój wsi” oraz „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej”.

W ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” możliwe jest pozyskanie środków finansowych na poprawę standardu życia poprzez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi, a także promowanie obszarów wiejskich.

W ramach działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej” środki skierowane są na rozwój infrastruktury technicznej obszaru wiejskiego. W zakres wchodzi zaopatrzenie w wodę i gospodarka ściekowa, gospodarka odpadów stałych, zaopatrzenie w energię elektryczną oraz szerokopasmowy dostęp do Internetu.

Podejmowane działania powinny jednak przede wszystkim służyć zachowaniu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego wsi oraz rozwojowi tożsamości społeczności wiejskiej.

Nad przygotowaniem Planu Odnowy Miejscowości Półwiesk Mały pracowała między innymi Grupa Inicjatywna, w skład której wchodził wójt gminy pan Henryk Kowalski, prezes OSP w Półwiesku Małym pan Eugeniusz Klejszmid, pani sołtys i radna gminy Lucyna

Stefańska, pani sołtys i radna gminy Marzena Klugiewicz, pani sołtys Urszula Karpińska oraz członek rady sołeckiej pan Janusz Ptaszyński. W ramach ustalania kierunków rozwoju miejscowości przeprowadzono cykl spotkań z jego mieszkańcami, którzy dzielili się swoimi spostrzeżeniami na temat potrzeb miejscowości Półwiesk Mały i jej mieszkańców. Społeczność wsi Półwiesk Mały poprzez swój udział w tworzeniu niniejszego wniosku pragnie pozyskać środki zewnętrzne na rozwój swojej miejscowości. Plan ma charakter otwarty, co oznacza możliwość aktualizacji jego zadań (zmiana kolejności lub dodanie wcześniej nie wymienionego zadania) w zależności od potrzeb społecznych i uwarunkowań finansowych.

2. CHARAKTERYSTYKA SOŁECTWA PÓŁWIESK MAŁY

Wieś Półwiesk Mały leży w północno-zachodniej części gminy, przy drodze powiatowej z Wapielska do Golub-Dobrzynia. Od wsi gminnej Wapielsk oddalona jest o 5 km, natomiast od miasta powiatowego Rypina o około 18 km (ryc. 1).

Miejscowość Półwiesk Mały należy od 1 stycznia 1999 roku do województwa kujawsko-pomorskiego, powiatu rypińskiego. Gmina zajmuje powierzchnię 9.378 ha i liczy 4.131 mieszkańców (2006 r.), co daje średnią gęstość zaludnienia gminy 44 osoby/km². Sołectwo zajmuje powierzchnię 301,18 ha i liczy 253 mieszkańców.

W skład gminy wchodzi 17 sołectw. Graniczy z gminami powiatu rypińskiego – Rypin i Brzuze, gminami powiatu golubsko-dobrzyńskiego – Radomin i Golub-Dobrzyń oraz gminami powiatu brodnickiego – Bobrowo, Brodnica i Osiek.

Ryc. 1. Lokalizacja sołectwa Półwiesk Mały (Źródło: Mapa topograficzna „Województwo Kujawsko-Pomorskie”, skala 1:250 000, 2006)

Geologia

Powierzchnia gminy Wąpielsk, według podziału fizyko-geograficznego Polski (Kondracki, 1988), leży w prowincji Niż Europejski, podprowincji Pojezierze Południowobałtyckie, w dwóch regionach fizyczno-geograficznych.

Północna i północno-zachodnia część gminy należy do doliny Drwęcy, która ukształtowana jest jako system poziomych terasów. Reszta powierzchni wchodzi w skład Wysoczyzny Dobrzyńskiej (Pojezierze Mazurskie). Ukształtowanie wysoczyzny zawdzięcza się ostatniemu zlodowaceni (bałtyckiemu), które zakończyło się około 17 tys. lat temu. Pozostałościami po zlodowaceniu są między innymi liczne formy wklęsłe, jeziora rynnowe (jeziora Długie i Kiełpińskie) i wytopiskowe, które nadały temu terenowi także inną nazwę – Pojezierze Dobrzyńskie.

Hydrografia

Na terenie sołectwa występują tylko małe jeziora wytopiskowe, brak natomiast większych form wód powierzchniowych. Podobnie ubogi w wody jest obszar całej gminy. Występują tutaj dwa cieki i dwa duże jeziora. Rzeka Drwęca i jej lewy dopływ Rypienica są naturalnymi granicami gminy od strony północnej, północno-zachodniej oraz północno-wschodniej. Natomiast jeziora Długie i Kiełpińskie leżą na granicy odpowiednio z gminami Brzuze i Osiek. Najbliżej sołectwa znajduje się rzeka Drwęca.

Drwęca jest rzeką pojezierną, w granicach gminy silnie meandruje, w szczególności w rozszerzeniach pradolinnych. Drwęca ma 207 km długości, wypływa ze wzgórz Dylewskich i wpada w okolicach Torunia do Wisły. Jej wody sklasyfikowano do III zadowalającej klasy czystości.

Rypienica to rzeka o długości 34,4 km, biegnie między innymi przez głęboko wciętą rynnę subglacialną i jest najbardziej wysuniętą na wschód rzeką Pojezierza Dobrzyńskiego. Powierzchnia jej dorzecza wynosi 340 km², z czego tylko 3,5% zajmują lasy. Reszta dorzecza składa się głównie z gruntów ornych. Swoją początek rzeka bierze w granicach wsi Stępowo w powiecie rypińskim. W jej górnym biegu zlokalizowane są liczne młyny i małe elektrownie wodne. Rypienica zasilana jest mniejszymi dopływami ale w szczególności wodami podziemnymi. Wody Rypienicy zostały sklasyfikowane do IV klasy.

Jezioro Długie jest największym w gminie (108,6 ha) i najdłuższym (6,2 km) na ziemi dobrzyńskiej. Maksymalna głębokość jeziora to 18 m, a średnia 6,4 m, natomiast linia brzegowa wynosi 13,2 km. Ze względu na warunki morfometryczne, hydrograficzne

i zlewniowe jezioro to należy do umiarkowanie podatnych na degradację (III kategoria). Wody jeziora zostały zaliczone do III klasy czystości. Głównym źródłem zanieczyszczeń jest rolnictwo. Jezioro Długie jest jeziorem typowo leszczowym – 35%, płóc – 24%, węgorz – 12%.

Drugie co do wielkości **Jezioro Kielpińskie** ma powierzchnię 44,4 ha i 2,5 km długości. Maksymalna głębokość jeziora wynosi 10 m, a średnia 5,3 m. Linia brzegowa zbiornika wynosi 5,15 km. Zbocza rynny mają 15 metrów wysokości i są stromo nachylone. Pomimo tak trudnego dostępu do linii brzegowej istnieje możliwość rekreacyjnego wykorzystania wschodnich obrzeży jeziora, od strony gminy Osiek. Tak samo jak Jezioro Długie ma III kategorię podatności na degradację oraz III klasę jakości wód. Jest jeziorem typowo linowo-szczupakowym.

Klimat

Sołectwo Półwiesk Mały położone jest w mazurskiej dzielnicy klimatycznej. Lokalny klimat ma cechy przejściowe spowodowane oddziaływaniem wpływów oceanicznych z zachodu i kontynentalnych ze wschodu. Najzimniejszym miesiącem jest luty a najcieplejszym lipiec. Okres wegetacji zawiera się w przedziale 206-212 dni w roku. Najczęściej występują wiatry z sektora południowego (wiatry południowo-zachodnie, południowo-wschodnie oraz południowy - 52%) oraz z sektora zachodniego (42,5%).

Niskie wartości opadów atmosferycznych na terenie sołectwa i gminy mają istotny wpływ na warunki produkcji rolniczej. Ilość opadów jest niewystarczająca, aby w pełni wykorzystać możliwości produkcyjne gleb.

Gleby

Pomiędzy wysoczyzną a doliną Drwęcy występuje różnica w zasobach glebowych wynikająca z ontogenezy tych powierzchni. Wysoczyzna morenowa jest pokryta głównie glebami brunatnymi i zdegradowanymi czarnymi ziemiami. Są to gleby przede wszystkim żyzne o wysokiej przydatności rolniczej, należące do kompleksu żyniego bardzo dobrego i pszennego dobrego. W gminie Wąpielsk przeważają gleby III klasy bonitacyjnej (ok. 51% powierzchni użytków rolnych) oraz klasy IV (ok. 32%). W dolinie Drwęcy dominują gleby bielcowe, brunatne kwaśne i wyługowane, a także gleby pochodzenia organicznego, które charakteryzują się niską przydatnością rolniczą.

Lesistość

Lasy oraz grunty leśne na terenie gminy Wąpielsk zajmują 1940 ha, co stanowi 20,7% powierzchni ogólnej. Największe kompleksy lasów występują w dolinie Drwęczy oraz na granicy z gminą Osiek. W skład drzewostanu wchodzi głównie sosna z niewielkimi domieszkami gatunków liściastych.

Lasy na terenie gminy w większości pozostają pod zarządem Lasów Państwowych (Nadleśnictwo Golub-Dobrzyń i Nadleśnictwo Skrwilno).

3. HISTORIA WSI I OKOLIC

Wieś Półwiesk Mały pojawia się w źródłach pisanych dopiero w I połowie XVI wieku, kiedy to występuje jako część wsi Znaniec (obecnie Zduniec) w dokumencie podziału dziedzictwa Mikołaja Radzikowskiego (dokument z 1540 roku). W roku 1564 roku Półwiesk występuje już jako samodzielna wieś wchodząca w skład parafii Radziki, jako własność Stanisława Łosia. Ówczesny właściciel Półwieska był w latach 1577-1583 starostą rypińskim. Rodzina Łosiów, po śmierci Stanisława w 1584 roku, wkrótce zanika na tym terenie. W początkach XVII wieku Półwiesk jest w posiadaniu rodziny Kuczborskich. Wieś jeszcze przez cztery pokolenia pozostaje w tej rodzinie, wtedy to właścicielka wsi Barbara Kuczborska wychodzi za mąż za Tomasza Mączyńskiego. Jako właściciele Półwieska i Zduńca występuje Mączyński w 1789 roku. Córka z tego małżeństwa Franciszka wyszła za mąż za Tomasza Cissowskiego. W ten sposób Półwiesk przeszedł w posiadanie rodziny Cissowskich. Tomasz Cissowski umiera prawdopodobnie w 1793 roku jako właściciel wsi Półwiesk, Wąpielsk, Długie i części Strzyg. Do 1813 roku posiadłością zarządza wdowa. Wtedy to rozdziela majątek pomiędzy dwóch synów. Półwiesk z częścią Wąpielska dostaje Franciszek Cissowski, który następnie buduje nowy dwór w Półwiesku. W roku 1821 sprzedał części w Wąpielsku Szymonowi Tabulskiemu. W roku 1825 w skład jego majątku wchodziły między innymi wsie i osady Półwiesk Duży, Półwiesk Mały i Kierz. W latach trzydziestych XIX wieku w części dóbr utworzono folwark Tomkowo. Majątek pozostawia synowi Tomaszowi, który w późniejszym czasie wybudował dwór w Tomkowie i przeniósł tam swoją siedzibę. W roku 1896 Tomasz Cissowski sprzedał Półwiesk i Tomkowo Edwardowi i Ludwice Rudowskim. Powodem sprzedaży okazały się straty w dochodach i ziemi w wyniku uwłaszczenia. Edward Rudowski był jednym z założycieli Cukrowni Ostrowite i w roku 1900 wszedł w skład jej zarządu. W 1919 roku przepisał Półwiesk Mały i Tomkowo jednemu synowi Janowi. Nowy właściciel na początku lat dwudziestych rozparcelował część folwarku a następnie, w 1923 roku, sprzedał Tomkowo z przyległościami. Tak zdobyty kapitał spowodował silny rozwój pozostałego majątku. Jan Rudowski brał udział w wojnie bolszewickiej w 1920 roku. W latach 1930-1933 był prezesem Centralnego Towarzystwa Rolniczego w Warszawie. W 1931 roku został wybrany na posła. W sejmie był przewodniczącym komisji rolnej, członkiem komisji budżetowej

i komunalnej. W 1935 roku został mianowany przez Prezydenta Mościckiego senatorem. W senacie do roku 1938 pracował w komisji komunikacyjnej, budżetowej i prawniczej. W latach 1932-1936 był prezesem Aeroklubu Warszawskiego i członkiem komitetu redakcyjnego „Polski Skrzydlatej”. Sam miał licencję pilota sportowego, latał swoją awionetką na trasie z Warszawy do Półwieska a nawet urządzał we wsi zloty samolotów sportowych. W czasie okupacji wszedł w struktury Okręgu Pomorze AK. Aresztowany za działalność konspiracyjną i osadzony w obozie koncentracyjnym w Stutthofie, w którym podczas ewakuacji obozu 2 lutego 1945 roku został zastrzelony.

Półwiesk Mały, wiosną 1945 roku, został rozparcelowany. Budynki folwarczne zostały w większości wyburzone. W latach sześćdziesiątych powstały nowe zabudowania. Pałac adaptowano na mieszkania.

4. ANALIZA ZASOBÓW WSI PÓŁWIESK MAŁY

4.1. INWENTARYZACJA ZASOBÓW SPOŁECZNYCH

Podział demograficzny ludności

Sołectwo Półwiesk Mały liczy 253 mieszkańców. Na 111 kobiet przypada aż 142 mężczyzn, co daje stosunek płci – 100 kobiet / 128 mężczyzn. Miejscowość może pochwalić się dużym odsetkiem dzieci i młodzieży – 81 osób (od 0 do 18 lat z czego 2/3 to uczniowie szkół), co równa się 32% ogółu mieszkańców. Tak wysoka liczba dzieci i młodzieży jest bardzo pozytywnym bodźcem do rozwoju miejscowości.

Bezrobocie

Dużym problemem sołectwa Półwiesk Mały, jak i całej gminy Wąpielsk, jest utrzymująca się na wysokim poziomie stopa bezrobocia – około 22%. Poziom bezrobocia w sołectwie jest wyższy o średnio 1-2% niż w powiecie oraz o 8-9% niż w województwie. Związane jest to z rolniczym charakterem wsi co oznacza brak znaczących zakładów pracy zatrudniających więcej niż kilku pracowników.

Pomoc osobom bezrobotnym dostarcza Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wąpielsku. Ośrodek realizuje zadania z zakresu pomocy społecznej na podstawie ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r (Dz. U. Nr 64, poz. 593 z 2004 r ze zm.). Pomoc udzielana jest w formie finansowej, rzeczowej i socjalnej. W 2006 roku świadczeniami pomocy społecznej na terenie gminy objęto 348 rodzin (1752 osoby). Najliczniejszą grupę stanowiły rodziny z dziećmi. Najczęstszym powodem przyznania pomocy rodzinom i osobom było w kolejności:

- ubóstwo (231),
- bezrobocie (217),
- długotrwała lub ciężka choroba (102),
- niepełnosprawność (36).

Rolnictwo

Podstawową funkcją sołectwa Półwiesk Mały jak i całej gminy Wąpielsk jest produkcja rolnicza. Jest to wynikiem dobrych warunków przyrodniczo glebowych (tab. 1, 2). Użytki rolne na terenie gminy stanowią ok. 73% powierzchni, z czego udział gruntów ornych to 72% (tab. 3). Powierzchnia użytków rolnych na terenie sołectwa Półwiesk Mały wynosi 296,64 ha (tab. 4)..

Tabela 1. Bonitacja gruntów ornych (łącznie z sadami)

Klasy gruntów ornych (łącznie z sadami)	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VIz
Powierzchnia [ha]	-	-	559,0	2899,0	1277,0	915,0	571,0	451,0	86,0
Powierzchnia [%] *	-	-	6,0	30,9	13,6	9,8	6,1	4,8	0,9

* w stosunku do ogólnej powierzchni gminy

Tabela 2. Bonitacja użytków zielonych

Klasy użytków zielonych	I	II	III	IV	V	VI	VIz
Powierzchnia [ha]	14	-	-	-	1,0	-	82,0
Powierzchnia [%] *	0,1	-	-	-	0,0	-	0,9

* w stosunku do ogólnej powierzchni gminy

Tabela 3. Powierzchnia zbiorcza gruntów rolnych

Powierzchnia gruntów rolnych	Grunty orne wraz z sadami	Grunty użytków zielonych	Powierzchnia ogólna gruntów
[ha]	6758	97	6855
[%] *	72,1	1,0	73,1

* w stosunku do ogólnej powierzchni gminy

Tabela 4. Podział powierzchni sołectwa pod względem użytkowania

Powierzchnia ogólna [ha]	Użytki rolne [ha]	Nie użytki [ha]	Lasy [ha]
301,18	296,64	4,54	1,33

Liczba gospodarstw rolnych na terenie sołectwa wynosi 46. Na terenie gminy działają 663 gospodarstwa, z czego tylko 34% ma powierzchnię o wielkości powyżej 10 ha, natomiast średnia wielkość wynosi 9,8 ha. Świadczy to o dużym rozdrobnieniu struktury agrarnej. Gospodarstwa rolne w gminie Wąpielsk należą do najbardziej wyspecjalizowanych

w powiecie rypińskim. Wysoki poziom utrzymują także pod względem wyposażenia gospodarstw w infrastrukturę techniczną, gdzie jeden ciągnik przypada średnio na 12,1 ha.

Aż 72,1% gospodarstw rolnych w gminie produkuje głównie na potrzeby rynku, natomiast 88,8% gospodarstw prowadzi tylko działalność rolniczą.

W ramach działalności pozarolniczej tylko jedno gospodarstwo zajmuje się agroturystyką. Znajduje się ono w Tomkowie, w starym dworku po rodzinie Cissowskich.

Na terenie gminy działają dwa gospodarstwa ekologiczne należące do Stowarzyszenia Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi „Ekoland”, które uprawiają zboża i warzywa.

Turystyka i rekreacja

Teren sołectwa Półwiesk Mały położony jest poza zasięgiem obszarów przemysłowych i jakichkolwiek zanieczyszczeń z nimi związanych. Jednak ze względu na typowo rolniczy charakter wsi nie rozwinęła się na jej terenie turystyka.

Jedyną atrakcją turystyczną na terenie sołectwa jest założenie dworskie wybudowane w pierwszej połowie XIX wieku przez rodzinę Cissowskich.

Założenie dworsko-folwarczne usytuowane jest w centralnej części wsi. Teren dworu zajmował obszar o nieregularnych granicach i dzielił się na trzy części. W centrum kompozycyjnym założenia znajdował się park dworski o obrysie wydłużonego prostokąta o orientacji północ-południe. Część zachodnia o obrysie prostokąta ustawionego poprzecznie względem parku zajmowały zabudowania folwarku. Teren parku oddzielał część gospodarczą od rezydencjalnej, która ulokowana była po stronie wschodniej założenia. Przy zachodniej elewacji dworu znajdował się ogród kwiatowy, natomiast po przeciwnej stronie rozpościerał się obszerny sad, który wypełniał południowo-wschodnią część założenia. Wzdłuż południowej granicy z sadem ulokowane były czworaki.

Park w Półwiesku zajmuje powierzchnię 1,8 ha, na obszarze którego wyliczono 13 gatunków drzew i 2 gatunki krzewów. Przeważają drzewa liściaste (ok. 85%), wśród których dominuje grab pospolity i lipa drobnolistna, klon zwyczajny i jawor. Występują także 3 gatunki iglaste – świerk pospolity, modrzew europejski i sosna czarna.

Obecny dwór w Półwiesku (ryc. 2) powstał prawdopodobnie w I połowie XIX wieku, zaś rozbudowa datowana jest na początek XX wieku. Budowę tego dworu zainicjował prawdopodobnie Franciszek Anastazy Cissowski, natomiast rozbudowę przeprowadził Jan Rudowski. Sam budynek dworu jest budowlą jednopiętrową z dość wysokim czterospadowym dachem. Wzniesiony na planie zwartego trapezu prostokątnego jest

w całości murowany z cegły i tynkowany. Fasada frontowa, w kierunku północno-zachodnim, ma układ trójkprzęsłowy, ściśle symetryczny. Zaakcentowana jest portykami z parą filarów zewnętrznych i kolumn jońskich dźwigających uproszczone belkowanie z trójkątnym naczółkiem (ryc. 3)

Ryc. 2. Dwór w Półwiesku Małym (fot. P. Dahlke)

Zabytki kultury w najbliższej okolicy to między innymi założenie dworskie w Tomkowie (ryc. 4, 5), które należało w XIX wieku do włości Półwieska. Wybudowany przez rodzinę Cissowskich dwór istnieje do dzisiaj i jest otoczony rozległym parkiem. W części budynku utworzono jedyne w gminie gospodarstwo agroturystyczne.

Ryc. 3. Fasada Dworku w Półwiesku Małym (fot. P. Dahlke)

Ryc. 4. Dwór w Tomkowie (fot. P. Dahlke)

Ryc. 5. Dwór w Tomkowie (fot. P. Dahlke)

Kolejne zespoły dworskie, warte zwiedzenia, znajdują się Wapielsku, Radzikach Dużych, Długiem i Łapinózką. Do rejestru zabytków wpisana jest także wąskotorowa linia kolejowa Brodnica – Cukrownia Ostrowite zbudowana w 1926 r..

Osobliwości przyrodnicze okolic Półwieska Małego

W najbliższej okolicy Półwieska znajdują się dwa rezerwaty przyrody, obszar chronionego krajobrazu oraz liczne pomniki przyrody.

Obszar Chronionego Krajobrazu osłania pradolinę Drwęcy kompleksami leśnymi. Powstał on w 1992 roku i zajmuje około 40% powierzchni gminy.

Rezerwat Rzeki Drwęca, utworzony w 1961 roku, chroni rzekę wraz z jej ichtiofauną w skład której wchodzi kilkadziesiąt gatunków zarówno górskich jak i nizinnych, np. pstrąg, łosoś atlantycki, troć, certa, koza, boleń, głowacz białopłetwy, minóg rzeczny, piskorz, różanka, świnka, lipień i miętus. Powierzchnia rezerwatu wynosi 32,6 ha i jest to najdłuższy rezerwat ichtiologiczny w Polsce.

Rezerwat „Tomkowo” utworzono w 1965 roku na powierzchni 15,85 ha. Rezerwat chroni las mieszany, w którego drzewostanie rośnie chroniony modrzew polski. Jest to największe skupisko tego gatunku na Ziemi Dobrzyńskiej. Ostatnia szczegółowa inwentaryzacja z 1995 roku wykazała 66 sztuk modrzewia na terenie rezerwatu. W skład drzewostanu wchodzi także m.in. buk, dęby szypułkowy i bezszypułkowy i grab.

Przez teren gminy biegną trzy szlaki turystyczne, w tym jeden przebiega bezpośrednio przez teren sołectwa Półwiesk Duży. Szlak turystyki rowerowej: Toruń – Elgiszewo – Golub-Dobrzyń – Szafarnia – Płonne – Półwiesk Mały – Wąpielsk – Brodnica – Iława. Szlak turystyki pieszej – żółty (Toruń – Golub-Dobrzyń – Brodnica – Radomno), przebiega także w najbliższej odległości od sołectwa przez miejscowości Tomkowo – Kierz Radzikowski – Radziki Duże – Kupno. Stopień zagospodarowania turystycznego szlaków jest niewielki, tylko szlak pieszy jest oznakowany. Szlak turystyki wodnej rzeki Drwęcy nie jest wykorzystywany ze względu na brak jej promocji oraz brak infrastruktury turystycznej (np. stanic wodnych itp.).

Baza noclegowa

Na terenie sołectwa brakuje niestety bazy noclegowej dla turystów. Najbliższe miejsca noclegowe znajdują się w jedynym w gminie gospodarstwie agroturystycznym w pobliskim Tomkowie (ryc. 6).

Ryc. 6. Gospodarstwo agroturystyczna w Tomkowie (fot. P. Dahlke)

Obiekty sportowo-rekreacyjne

Szkolnictwo

Na terenie sołectwa Półwiesk Mały znajduje się szkoła podstawowa (ryc. 7), do której uczęszcza obecnie 70 uczniów z terenu wsi: Półwiesk Mały, Półwiesk Duży, Tomkowo,

Kierz Półwieski. W budynku wymieniono w 2006 roku okna na plastikowe. Przy szkole znajduje się boisko szkolne, które zostało ostatnio zmodernizowane.

Ryc. 7. Szkoła Podstawowa w Półwiesku Małym (fot. P. Dahlke)

Na terenie gminy działają jeszcze trzy szkoły podstawowe we wsi gminnej Wąpielsk, w Radzikach Dużych oraz Długiem. Jedyne w gminie gimnazjum ma swoją siedzibę w Radzikach Dużych. Brakuje natomiast na terenie gminy szkoły o profilu ponadgimnazjalnym. Najbliższe takie placówki znajdują się w mieście powiatowym Rypinie.

Obsługa ludności

Zaopatrzenie wsi Półwiesk Mały w punkty obsługi mieszkańców jest niedostateczne, gdyż na terenie sołectwa działają tylko 2 sklepy spożywcze i dwa zakłady usługowe.

W Półwiesku Małym utworzono w ostatnim czasie świetlicę środowiskową. Budynek ten wymaga jednak remontu, wyposażenia oraz centralnego ogrzewania.

Na terenie sołectwa brakuje przychodni lekarskiej, najbliższy ośrodek zdrowia znajduje się we wsi gminnej Wąpielsk, natomiast szpital mieści się w mieście powiatowym Rypinie.

4.2. INWENTARYZACJA INFRASTRUKTURY

Wodociągi

Gminny wodociąg jest zasilany z ujęcia wody na terenie sołectwa Półwiesk Mały. Sołectwo jest w pełni zwodociągowane, natomiast gmina w 98%. Długość sieci na stan z grudnia 2006 roku wynosiła 142,8 km z 814 przyłączami, które zaopatrywały w wodę 3.370 osób.

Kanalizacja

Na obszarze gminy funkcjonuje jedna oczyszczalnia ścieków, która zbiera z terenu gminy ścieki socjalno-bytowe oraz ścieki produkowane przez rolnictwo. Mechaniczno-biologiczna komunalna oczyszczalnia ścieków w Wąpielsku została oddana do użytku w 1996 r. Jej przepustowość, określana na 118 m³/dobę, wykorzystywana jest jedynie w 20%. Spowodowane jest to słabo rozbudowaną siecią kanalizacyjną, do której podłączone jest zaledwie 9,3% mieszkańców gminy, t.j. 172 budynków (420 mieszkańców) oraz niewielką ilością dowożonych ścieków do punktu zlewnego. Liczba podłączonych budynków oraz lokali mieszkalnych wzrasta dosyć powoli tak samo jak długość samej sieci kanalizacyjnej.

Większość ścieków powstających na terenie gminy i sołectwa gromadzona jest w zamkniętych przydomowych zbiornikach (szambach), a podstawowym sposobem ich utylizacji jest wylewanie na pola. Zbiorniki te w większości są źle zabezpieczone i mogą powodować skażenie wód gruntowych i cieków wodnych. W miarę możliwości finansowych gminy, konieczna jest szybka rozbudowa sieci kanalizacyjnej. W przypadku rozproszonej zabudowy gospodarstw rolnych, dla sieci kanalizacyjnej alternatywą są przyzagrodowe oczyszczalnie ścieków.

Gospodarka odpadami stałymi

Na terenie gminy nie działa obecnie żadne składowisko odpadów. Obszar gminy obsługiwany jest przez składowisko śmieci znajdujące się w sąsiedniej gminie Rypin w miejscowości Puszcza Miejska. Gmina Wąpielsk prowadzi selektywną zbiórkę odpadów. Zespoły pojemników, po trzy dla każdego rodzaju odpadów, umiejscowione są w jedenastu najczęściej uczęszczanych miejscach w gminie.

Pomocnicze Gospodarstwo Komunalne przy Urzędzie Gminy w Wąpielsku zajmuje się między innymi opróżnianiem pojemników kontenerowych typu KP-7, które są wystawione przy budynkach użyteczności publicznej. Do opróżniania i transportu tego typu odpadów gmina zakupiła ostatnio specjalistyczny sprzęt.

Większość mieszkańców gminy korzysta z usług firm zajmujących się wywozem odpadów, natomiast reszta mieszkańców wywozi odpady na komunalne wysypisko we własnym zakresie.

Elektryfikacja

Sieć energetyczna w całej gminie jest dobrze rozwinięta i posiada znaczne rezerwy, które mogą być wykorzystywane przez odbiorców indywidualnych, a nawet przez odbiorniki przemysłowe. Gminę Wąpielsk obsługuje Zakład Energetyczny Toruń S.A. Rejon Energetyczny Rypin.

Ciepłownictwo

Zabudowania na terenie sołectwa to przede wszystkim wolnostojące domy jednorodzinne, gdzie źródła ciepła mają charakter dowolny (głównym paliwem jest węgiel). Na terenie gminy występuje kilka lokalnych kotłowni, które zaopatrują w ciepło budynki użyteczności publicznej, budynki wielorodzinne i bloki mieszkalne.

Gazownictwo

Ze względu na znaczną odległość od gazociągów tranzytowych, gmina nie posiada dostępu do gazu przewodowego. Dlatego mieszkańcy korzystają z gazu propan butan w butlach lub magazynowanego w przydomowych zbiornikach.

Komunikacja telefoniczna

Wieś znajduje się w zasięgu telefonii komórkowych. Dostępna jest także sieć przewodowa, której zainstalowane centrale umożliwiają dostęp do szerokopasmowej sieci Internetu.

Transport i komunikacja

Na terenie gminy nie występują drogi o statusie krajowych ani wojewódzkich, natomiast drogi powiatowe i gminne mają odpowiednio 40 i 140 km. Zarówno szosy powiatowe jak i gminne wykazują ogólnie słabą jakość nawierzchni i wymagają gruntownej

modernizacji i remontu, ponieważ utwardzone drogi gminne mają długość zaledwie 4,67 km długości (3,3% ogólnej długości dróg gminnych), a reszta to drogi gruntowe o długości 135,33 km (96,7%). Ostatnio oddano do użytku kilka odcinków w pełni zmodernizowanych dróg gminnych. Są to między innymi droga relacji Półwiesk Mały – Radziki Duże (modernizacja zakończona w 2006 roku, przy udziale środków unijnych i ZPORR), droga Wapielsk – Długie oraz drogi gminne w miejscowościach Łapinówek i Bielawki.

Komunikacja publiczna

Przez teren sołectwa jak i całej gminy nie biegnie żadna linia komunikacji kolejowej. Przewóz pasażerów odbywa się za pośrednictwem przedsiębiorstwa PKS Rypin i PKS Brodnica, które oferują przewoźników występują bezpośrednie połączenia z Rypinem, Golubiem-Dobrzyniem oraz Toruniem.

5. ANALIZA SWOT DLA MIEJSCOWOŚCI PÓŁWIESK MAŁY

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Czyste środowisko naturalne • Brak zanieczyszczeń przemysłowych • Bliskie odległości do miasta gminnego Wąpielska oraz powiatowych Rypina i Golubia-Dobrzynia • Dobre warunki dla gospodarki rolnej • Pełny dostęp do wodociągu, elektryczności i telefonu • We wsi zlokalizowana jest szkoła podstawowa • Mała odległość do szpitala powiatowego w Rypinie • Korzystne położenie pod względem turystycznym (szlak turystyczny, w pobliżu lasów i rzeki Drwęcy) • Możliwości wyodrębnienia terenów pod inwestycje	• Brak dostatecznej obsługi handlowo-usługowej mieszkańców • Jednokierunkowy rozwój wsi w stronę rolnictwa • Brak działalności pozarolniczej w gospodarstwach (niewykształcona agroturystyka i rolnictwo ekologiczne) • Brak terenów pod inwestycje • Niekorzystny układ komunikacyjny • Brak ścieżek rowerowych i chodników ulicznych • Brak kanalizacji sołectwa • Zły stan nawierzchni dróg • Brak możliwości podłączenia gazu ziemnego • Brak obiektów rekreacyjnych (np. sali sportowej, boiska) • Niski poziom wykształcenia mieszkańców • Brak szkół ponadpodstawowych • Niewielka aktywność mieszkańców • Brak wystarczającej integracji społecznej (brak kół i związków) • Brak bazy noclegowej dla potencjalnych turystów • Brak oferty rozrywki i nauki dla dzieci, młodzieży i dorosłych • Wysokie bezrobocie

SZANSE	ZAGROŻENIA
• Poprawa stanu nawierzchni dróg • Rozwinięcie turystyki w tym agroturystyki • Wybudowanie sieci kanalizacji sanitarnej • Budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków • Rozwój rolnictwa ekologicznego • Przekazanie terenów pod inwestycje • Wzrost poziomu wykształcenia wśród mieszkańców • Budowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (boiska sportowe) • Rozwój oferty rozrywki i nauki dla mieszkańców • Budowa ścieżek rowerowych oraz chodników ulicznych • Uporządkowanie i zagospodarowanie parku dworskiego	• Brak kapitału na inwestycje infrastrukturalne • Migracja młodzieży związana z edukacją i poszukiwaniem pracy • Emigracja wykształconych osób • Niska opłacalność produkcji rolnej • Wzrost konkurencji na rynku produktów rolnych

6. OCENA OBECNEJ SYTUACJI SOŁECTWA PÓŁWIESK MAŁY ORAZ WIZJA JEGO STANU DOCELOWEGO

W wyniku przeprowadzonych dyskusji z mieszkańcami i grupą inicjatywną na temat stanu obecnego oraz wizji odnowy sołectwa Półwiesk Mały wysunięto wnioski przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 5. Poglądy mieszkańców na temat miejscowości Półwiesk Mały

DIAGNOZA AKTUALNEJ SYTUACJI		WIZJA STANU DOCELOWEGO	
<i>Co wyróżnia Półwiesk Mały?</i>	1. bliskość lasów i rzeki Drwęcy 2. zespół dworsko – parkowy 3. szkoła podstawowa 4. bliskość miasta Golub-Dobrzynia	<i>Co ma wyróżniać Półwiesk Mały?</i>	1. czyste, nie zaśmiecone lasy 2. odrestaurowany dworek 3. odnowiony park 4. odbudowane budynki folwarku 5. pasy zieleni na miedzach pomiędzy polami uprawnymi urozmaicające krajobraz rolniczy
<i>Jakie funkcje pełni Półwiesk Mały?</i>	1. edukacyjną 2. rolniczą	<i>Jakie funkcje ma pełnić Półwiesk Mały?</i>	1. edukacyjną 2. kulturową 3. turystyczną 4. rolniczą
<i>Kim są mieszkańcy Półwieska Małego?</i>	1. rolnicy	<i>Kim mają być mieszkańcy Półwieska Małego?</i>	1. zintegrowani 2. podnoszący kwalifikacje 3. zaangażowani w życie wsi
<i>Co daje utrzymanie mieszkańcom Półwieska Małego?</i>	1. rolnictwo	<i>Co ma dawać utrzymanie mieszkańcom Półwieska Małego?</i>	1. rolnictwo 2. drobna przedsiębiorczość 3. agroturystyka 4. praca w sferze produkcyjno – usługowej we wsi i poza wsią
<i>Jak zorganizowani są mieszkańcy Półwieska Małego?</i>	1. świetlica wiejska 2. KGW 3. OSP	<i>Jak mają być zorganizowani mieszkańcy Półwieska Małego?</i>	1. aktywne organizacje pozarządowe 2. świetlica wiejska 3. KGW 4. OSP
<i>W jaki sposób mieszkańcy rozwiązują swoje problemy?</i>	1. zebrania wiejskie	<i>W jaki sposób mieszkańcy mają rozwiązywać swoje problemy?</i>	1. aktywny udział w organizacjach 2. regularne zebrania wiejskie

<i>Jak wygląda Półwiesk Mały?</i>	1. budownictwo rozproszone 2. „centrum wsi” tworzą dwór wraz parkiem i zabudowaniami folwarcznymi oraz szkoła podstawowa	<i>Jak ma wyglądać Półwiesk Mały?</i>	1. odnowione założenie dworu 2. chodniki przy drodze do Wąpieszka 3. oświetlenie dróg
<i>Jak wyglądają nasze obejścia?</i>	1. czyste i zadbane	<i>Jak mają wyglądać nasze obejścia?</i>	1. upiększone zielenią, kolorowe krzewy i drzewa
<i>Jaki jest stan otoczenia i środowiska?</i>	1. dobry	<i>Jaki ma być stan otoczenia i środowiska?</i>	1. przyzagrodowe oczyszczalnie ścieków 2. przestrzegany obowiązek wywozu odpadów stałych na wysypisko
<i>Jakie jest rolnictwo?</i>	1. rozproszone niewielkie gospodarstwa	<i>Jakie Ma być rolnictwo?</i>	1. gospodarstwa ekologiczne 2. gospodarstwa agroturystyczne 3. grupy producenckie 4. dochodowe i zmodernizowane
<i>Jakie są powiązania komunikacyjne?</i>	1. droga powiatowa Płonne – Półwiesk Mały – Wąpieszka 2. odnowiona droga gminna Radziki Duże – Półwiesk Mały 3. gminny system nieutwardzonych dróg 4. brak komunikacji kolejowej 5. komunikacja autobusowa łączy miejscowość z miastami Golub-Dobrzyń, Rypin oraz Brodnicą	<i>Jakie mają być powiązania komunikacyjne?</i>	1. utwardzone i zmodernizowane drogi gminne 2. częstsze połączenia autobusowe z miastami powiatowymi
<i>Co proponujemy dzieciom i młodzieży?</i>	1. edukację w szkole podstawowej	<i>Co zaproponujemy dzieciom i młodzieży?</i>	1. gry i zabawy edukacyjne w wyremontowanej świetlicy wiejskiej 2. sport i rekreacja na wybudowanych boiskach

7. WIZJA ODNOWY I ARKUSZ PLANOWANIA

Wizję Odnowy Wsi Półwiesk Mały, powstałej w wyniku analiz oraz dyskusji mieszkańców, sformułowano następująco:

Aby życie na naszej wsi było atrakcyjniejsze i dawało możliwość kultywowania oraz rozwoju tradycji i kultury.

Rozwój miejscowości Półwiesk Mały powinien przebiegać jednocześnie w dwóch kierunkach (2 priorytety rozwoju):

1. Poprawa warunków życia, integracja mieszkańców oraz kultywowanie lokalnej tradycji

Głównym priorytetem niniejszego Planu Odnowy Wsi jest poprawa warunków życia jej mieszkańców. Podniesienie standardów życia na wsi można osiągnąć poprzez rozbudowę i modernizację infrastruktury technicznej, kulturalnej czy sportowej. W przypadku sołectwa Półwiesk Mały w pierwszej kolejności powinno się poprawić stan sieci dróg, wyremontować i wyposażać świetlicę środowiskową oraz wybudować salę gimnastyczną. Poprzez zapewnienie lepszych warunków życia wzrosną szanse rozwoju intelektualnego oraz społecznego, a także aktywnego wypoczynku zarówno wśród dzieci i młodzieży, jak i dorosłych.

2. Zrównoważony rozwój rolnictwa oraz wspieranie pozarolniczych działalności mieszkańców

Z uwagi na to, że główną funkcją wsi jest i nadal będzie rolnictwo, jego rozwój musi opierać się między innymi o modernizację infrastruktury gospodarstw, nowe metody upraw i hodowli oraz ochronę przyrody i całego środowiska naturalnego. Dywersyfikację dochodów w gospodarstwach można uzyskać poprzez otworzenie działalności agroturystycznej, usługowej, wytwórczej lub związanej z produkcją i sprzedażą żywności ekologicznej. Rozwinięcie tego typu aktywności wymaga dużych środków finansowych i wiedzy, które powinny być wspierane poprzez dotacje i szkolenia. Taka mobilizacja rolników wpłynie bezpośrednio na zmniejszenie bezrobocia w sołectwie i całej gminie.

Arkusze planowania Odnowy Miejscowości Półwiesk Mały (tab. 6) zawiera układ wyznaczonych przez społeczność priorytetów rozwojowych, celów oraz konkretnych projektów działania. Układ priorytetów i projektów jest zgodny z wizją rozwoju miejscowości Półwiesk Mały. Poszczególnym zadaniom nadano ranking pilności wykonania (wartość od 1 do 3).

W związku z ograniczonym budżetem gminy na rok 2008, jej władze przyznały sołectwu Półwiesk Mały kwotę ok. 17.500 zł na wkład własny do dofinansowania ze środków PROW. Suma ta stanowi 25% kosztów inwestycyjnych na remont świetlicy środowiskowej, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, remont dachu oraz posadzek i podłogi, zakup wyposażenia (zadanie to zaznaczono w arkuszu planowania kolorem). Zadanie jest zgodne z Strategią Rozwoju Gminy Wąpielsk. Realizacja reszty zadań przedstawionych w arkuszu planowania zostaje „zamrożona” do czasu wygenerowania środków przez Urząd Gminy na wkład własny do inwestycji.

Tabela 6. Arkusz planowania Odnowy Miejscowości Półwiesk Mały

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
PRIORYTETY	CEL	PROJEKT	RANK- ING	DATA REALIZACJI	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ZADAŃ			KOSZT
					BUDŻET GMINY	RPO, PROW, POKL	INNE ŚRODKI	
1. Poprawa warunków życia, integracja mieszkańców oraz kultywowanie lokalnej tradycji.	1. Modernizacja infrastruktury miejscowości	1.1. Budowa chodnika przy drodze powiatowej (dojście do szkoły)	2	2010-2013	X	X		Zgodnie z kosztorysem
		1.2. Modernizacja dróg gminnych i wewnętrznych	1	2010-2013	X	X		Zgodnie z kosztorysem
		1.3 Centralne ogrzewanie szkoły podstawowej	1	2010-2013	X	X		Zgodnie z kosztorysem
		1.4. Pomoc w budowie przyzagrodowych oczyszczalni ścieków	2	2012-2015	X		X	Zgodnie z kosztorysem
		1.5. Założenie szerokopasmowego Internetu	2	2012-2015				Zgodnie z kosztorysem
	2. Infrastruktura sportowa i rekreacyjna	2.1. Remont i wyposażenie świetlicy wiejskiej	1	III kw. 2008 – III kw. 2009	17.500 pln (25%)	52.500 pln (75%)		70.000 pln
		2.2. Budowa boiska sportowego do gry w piłkę nożną (przy szkole)	1	2010-2013	X	X		Zgodnie z kosztorysem
		2.3 Budowa boiska sportowego do gry w koszykówkę i siatkówkę (przy szkole)	2	2010-2013	X	X		Zgodnie z kosztorysem

2. Zrównoważony rozwój rolnictwa oraz wspieranie pozarolniczych działalności mieszkańców.		2.4. Budowa ścieżek rowerowych i traków pieszych na terenach rekreacyjnych	3	2012-2015			X	Zgodnie z kosztorysem
		2.5. Uporządkowanie parku dworskiego	3	2012-2015	X		X	Zgodnie z kosztorysem
	3. Integracja mieszkańców	3.1. Pomoc w rozwinięciu działalności KGW	1	2010-2013	X	X		Zgodnie z kosztorysem
	4. Rozwój wiedzy i umiejętności mieszkańców w zakresie przedsiębiorczości	4.1. Warsztaty i kursy dla mieszkańców poświęcone przedsiębiorczości i zrównoważonemu rozwojowi rolnictwa na terenie sołectwa	2	2010-2015	X		X	Zgodnie z kosztorysem
	5. Pomoc finansowa w rozwijaniu pozarolniczych działalności	5.1. Dotacje dla osób bezrobotnych oraz właścicieli gospodarstw rolnych, którzy chcą otworzyć pozarolniczą działalność wytwórczą, usługową	2	2010-2015	X		X	Zgodnie z kosztorysem

8. CHARAKTERYSTYKA PRZEDSIĘWZIĘCIA

W rozdziale dokonano charakterystyki zadania przewidzianego do zrealizowania przy wsparciu Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Osi 3 „*Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej*” w zakresie działania „**Odnowa i rozwój wsi**”. Zadanie nr 2.1 *Remont i wyposażenie świetlicy wiejskiej* z arkusza planowania Odnowy Miejscowości Wąpielsk będzie jednocześnie czynnikiem wpływającym na wzrost atrakcyjności Wąpielska pod względem zamieszkania i wypoczynku oraz będzie rzutowało na podniesienie atrakcyjności turystycznej miejscowości.

Poniżej wyszczególniono i scharakteryzowano poszczególne komponenty zadania *Remont i wyposażenie świetlicy wiejskiej* wraz z wyznaczeniem celu interwencji.

Zadanie 3.2. Remont i wyposażenie świetlicy wiejskiej

Cel: Kształtowanie funkcji i estetyki centrum wsi oraz integracja jej mieszkańców

W ramach robót remontowo-budowlanych świetlicy wiejskiej w Półwieku Małym planuje się:

- wymiana okien drewnianych na okna PCV,
- wymiana drzwi zewnętrznych na drzwi drewniane jednoramowe pełne dwuskrzydłowe,
- wymiana drzwi wejściowych wewnętrznych na drewniane fornirowane szklone,
- remont dachu: wymiana rynien, rur spustowych, obróbki blacharskie i jednokrotne pokrycie dachu papą termozgrzewalną (246,68 m²),
- remont posadzek i podłogi (nowe posadzki z płytek ceramicznych – 183,88 m²).

Wyremontowana świetlica wiejska stanie się miejscem spotkań mieszkańców Półwieska Małego oraz okolicznych wsi (ryc. 8 i 9). W roku 2007 utworzono drogę dojazdową do budynku z drogi powiatowej 2118C. Wcześniej dostęp do świetlicy był możliwy jedynie przez teren szkoły podstawowej. Świetlica stanie się centrum kulturalno-rekreacyjnym dla zaspokajania potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców Półwieska Małego. Podniesie to niewątpliwie standard życia na wsi wpłynie pozytywnie na rozwój tożsamości społeczności wiejskiej Półwieska i okolic.

Ryc. 8 Świetlica wiejska w Półwieku Małym, wymagająca modernizacji elewacja budynku

Ryc. 9 Pomieszczenia w świetlicy (po lewej sala główna, po prawej pomieszczenie gospodarcze).